

TARBIYASI QIYIN O'QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH MASALALARI

Asilova Sanobar Xatamboevna

Qo'qon universiteti "Ta'lim" kafedrasida o'qituvchisi

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-dekabr 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-dekabr 2023-yil

Jurnal soni: 9

Maqola raqami: 43

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.865>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/

keywords

deviant xulq, tarbiyasi qiyinlik, nazoratga olish, individual xususiyat, qiziqish, qobiliyat, past o'zlashtiruvchilar, kasb-hunar, ongli kasb tanlash, to'g'ri tanlov qabul qilish

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ta'lim muassasalarida tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish muammolari va yechimlari to'g'risidagi fikr va mulohazalar keltirib o'tilgan. Tadqiqot jarayonida tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish mavzusida izlanishlarni amalga oshirgan Sharq va G'arb olimlari va izlanuvchilarining o'nlab asarlari hamda tadqiqot ishlarini o'rganilib chiqildi. Mamlakatimizda o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish masalalari hamda ta'lim muassasalarida amalga oshirilayotgan ishlar o'rganildi. Tadqiqotni olib borish uchun so'rovnomma, test, kasblar tuzilmasi metodi va suhbat usullaridan keng foydalanilgan. Natijalar qismida tadqiqot natijasida kelib chiqqan natijalar, ko'rsatkichlarni tahlil va muhokama qilindi. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish masalalariga mazkur maqolada katta e'tibor qaratilindi. Maqola so'ngida muallif xulosasi va takliflari keltirib o'tildi.

Kirish. Globallashuv jadal suratlarida o'sib borayotgan davrda, yurtimizda yoshlar ta'lim-tarbiyasiga hamma davrdagi kabi eng muhim va dolzarb masala sifatida qaralmoqda. Sababi yoshlar kelajagimiz, ertangi kunning chinakam egalari hisoblanadi. Shuningdek jamiyat rivoji va ravnaqida yoshlarning o'rni beqiyosdir. Yoshlar bilan ishlash masalasi dolzarb masala hisoblanib, bu haqida prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyev yoshlar forumida so'zlagan nutqida "Qanchalik qiyin bo'lmasin, biz yoshlar tarbiyasi bo'yicha o'zimizga xos va ta'sirchan, bugungi kunga hamohang usullarni izlab topishimiz kerak. Jondan aziz farzandlarimizni buzg'unchi va zararli g'oyalar, jinoyatchilik, g'iyohvandlik, loqaydlik, ma'naviy qashshoqlik kayfiyatidan asrashimiz zarur" – degan edilar. Mamlakatimiz mustaqillikka erishgan dastlabki yillardan boshlab, barcha sohalarida yoshlar uchun imkoniyatlar yaratilib, yoshlar ta'lim-tarbiyasiga alohida davlat siyosati sifatida qarab kelinmoqda. Xalqimizning ma'naviy qudrati va boqiy an'analari asrab-avaylash va butun dunyoga tarannum etishga albatta yoshlarimiz qodirdirlar. Yurtimiz bayrog'ini dunyo sahnalarida turli sohalarida baland ko'tarib O'zbekiston nomini dunyoga tanitayotgan yoshlarimiz soni kun sayin ortib bormoqda. Ular sportda, san'atda, fan va madaniyat sohalarida jahon yoshlari bilan bellashib, o'z iqtidorlarini namoyon qilib kelmoqdalar. Davlatimiz rahbari forumda yoshlar kelajagi bilan bog'liq har qanday vazifa birlamchi ahamiyatga ega ekanini alohida ta'kidlab "Yoshlar bilan ishlash Prezidentdan tortib vazirgacha – hammamizning eng asosiy ishimizga aylanishi zarur. Har qaysi hokim, har bir vazir, har qaysi mahalla raisi "Bugun men yoshlar uchun nima ish qildim? Ertaga farzandlarimiz uchun yana nima qilishim kerak?" degan savollarga javob beradigan, shunday e'tiqod bilan yashaydigan vaqt keldi" – deya nutq so'zlagan edilar. Ta'lim va tarbiya qushning juft qanotiga qiyoslanadi. Shu boisdan ham ta'lim va tarbiyani bir-biridan ayro tasavvur qilib bo'linmaydi. Ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonlardagi asosiy muammolardan biri bu, tarbiyasi qiyin o'smirlar bilan ishlash hisoblanadi. 12-16 yoshli o'g'il-qizlar o'spirin hisoblanib, bu davrda shaxs rivojlanish davrida katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Shu bilan birga bu davr ota-onalar va pedagoglar shuningdek o'spirinlar uchun ham qiyin davr hisoblanadi. Bu davrda yoshlarning hayot faoliyati va sharoiti anchayin o'zgaradi. Ruhiyatida qayta qurilish ro'y beradi. Tengqurlari bilan muomala qilishda, shuningdek ijtimoiy maqomida o'zgarishlar ro'y beradi, ota-onalar va ustozlar tomonidan talablar kuchayadi. Tarbiyadagi og'ishlar o'quvchilarni turli darajadagi salbiy holatlarga qo'l urishiga sabab bo'ladi. Bu yoshdagi tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish masalasi muhim hisoblanadi. Kasb-yo'li hunarga yo'naltirish orqali ijobiy natijalarga erishish mumkin. Yoshlar bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiya masalalarida kasb-hunarning ahamiyati katta ekanligini buyuk ajdodlarimizning ham kasb-hunar egallashga asosiy masala sifatida qarab kelganlaridan bilsak bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili. Sharq mutafakkirlari ta'limotida o'g'il va qizlarga ta'lim va tarbiya berish bilan birga kasb-hunarga o'rgatish zarurati haqida ma'lumotlar qoldirilgan. Bundan ko'rinadiki, kasb-hunar tanlash va kasb-hunarga yo'naltirish masalalari bugungi kun uchun emas, balki qadim-qadimdan azaliy muammo va muhim masala sifatida o'rganib kelinmoqda.

Abu Nasr Farobiy (873-950, Farob shahri, Damashq) o'zining "Fozil odamlar shahri", "Baxt saodatga erishuv to'g'risida", nomli asarlarida farzandlarga ta'lim va tarbiya berish borasida o'zining qimmatli fikrlarini qoldirgan buyuk qomusiy olim. Farobiy kasb-hunar egallash haqidagi fikrlarini bildirib, qimmatli maslahatlarni berganlar. Ta'lim-so'z va ko'nikmalar majmuyi, tarbiya esa amaliy malakalardan iborat ish-harakat ekanligi, ma'lum kasb-hunarga berilgan, u bilan qiziqqan kishilar shu kasb-hunarning chinakam shaydosi bo'lishini aytgan. Farobiyning fikricha, insonning kasb-hunar va san'atdagi fazilatiga tug'ma emas, balki o'zlari istab erishishlari haqidagi fikrlarini bildiradilar².

Abu Ali ibn Sino. Abu Ali ibn Sinoning "Tadbir-ul manzil" asarida kamolotga erishishning birinchi mezonini sanalgan ma'rifatni egallashga da'vat etadi. Ibn Sino bolani maktabda o'qitish va tarbiyalash zarurligini qayd etib, maktabga barcha kishilarning bolalari tortilishi va birga o'qitilishi va tarbiyalanishi lozim deb, bolani uy sharoitida yakka o'qitishga qarshi bo'lgan. Bolani maktabda jamoa bo'lib o'qitishning foydasini ifodalab bergan. Ibn Sinoning fikricha insonlar xulq-atvorida birmuncha nuqsanlar bor. Bular: aldash, rashk, o'ch olish, adovat, bo'hton, irdosizlik kabillardir. Bu albatta, tarbiya jarayonida ustoz va muallimlarga biron qiyinchilik keltirishi mumkin. Ibn Sinoning mehnatsevarlik tarbiyasi borasidagi fikrlari ham diqqatga sazovordir. U har bir bolani hunarga o'rgatish shart deydi³.

Yusuf Xos Hojib (1019-1077). "Qutadg'u bilig" asarida xulq-odobni targ'ib qilish masalalarini qo'ygan. Kasb-hunar ta'limning ijtimoiy-siyosiy, moddiy va ma'naviy taraqqiyotining o'lchovi sifatida qaragan. Yusuf Xos Hojib jamiyat taraqqiyoti va xalq farovonligida muhim o'ringa ega bo'lgan dehqonlar, chorvadorlar, savdogarlar, tabiblar, olimlar haqida muhim fikrlarini bayon etadi va har birini jamiyatdagi o'rini ko'rsatib beradi⁴.

Suqrot eramizdan avval 469-399-yilda yashab ijod etgan. Suqrotning fikricha ta'lim-tarbiyadan kutilgan maqsad, buyumlar tabiatini o'rganish bo'lmay, balki kishining bilim olish, axloqni kamol toptirishi bo'lmog'i lozimligini aytib o'tadi

Platon eramizdan avvalgi 424-347-yillarda yashagan. U Suqrotning shogirdi bo'lib, davlatni mustahkamlash va yuksak g'oyalarni amalga oshirishning birdan-bir vositasi tarbiya ekanligini qayd etgan. Bolalar tarbiyasida 6 yoshgacha davlat tomonidan tayinlab qo'yilgan tarbiyachilar rahbarligida tarbiyalanishini tavsiya etadi. 7

¹ -ega <https://yuz.uz/uz/news/shavkat-mirziyoev-yoshlar-kelajagi-bilan-bogliq-har-qanday-vazifa-birlamchi-ahamiyatga>

² Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. – T.: Xalq merosi, 1993. – B. 159.

³ Abu Ali ibn Sino. Tadbir-ul manzil. Muhammad Najmiy Zinjoni tarjimai – Tehron: Eron, milliy kutubxonasi, 1902 -28-bet

⁴ Yusuf Xos Hojibning „Qutadg'u bilig“ asari, T., 1991;

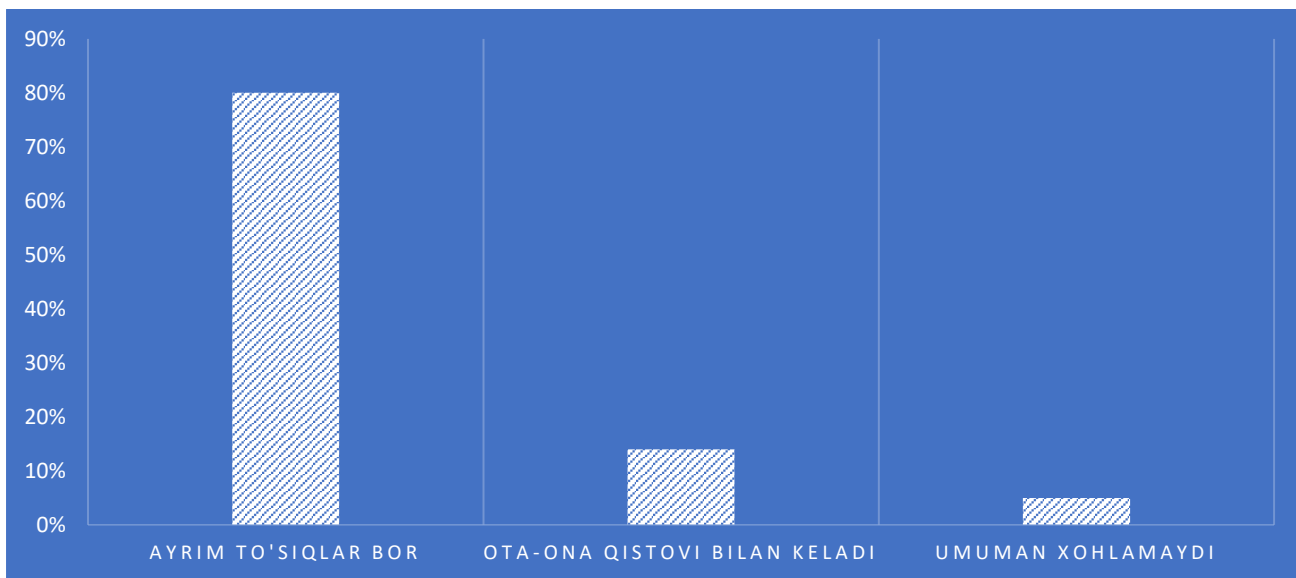
yoshdan 12 yoshgacha esa davlat maktablarida tahsil olib, ularga o'qish, yozish, hisob, musiqa va ashula darslari o'rgatilishini tasiyi etadi.

Demokrit eramizdan avvalgi 460-370-yillarda yashagan. U ta'lim va tarbiya haqida fikr bildirar ekan, tarbiyani tabiatga muvofiqlashtirish masalasini birinchi bo'lib ilgari surgan olim edi. U "tabiat va tarbiya bir-biriga o'xshaydi" deydi. "Ta'lim mehnat asosidagina go'zal narsalarni hosil qiladi" deb fikr bildirgan. Insonlarning nuqsonlarini yo'qotishga optimistik yondoshishning psixologik asoslarini psixolog **S. L. Rubinshteyn** qayd etib o'tadi: "Kishining zaif va yaramas tomonlari bilan kurashishda – deb yozadi u, muvaffaqiyatga avvalo, uning kuchli tomonlarini qidirib topib erishish mumkin. Sho'x qiliqlar orasida ko'pincha vaqtida foydalana olinmagan qanchadan-qancha kuchlar yotadi" – deydi olim. Demak, ta'lim va tarbiya jarayonlarida o'quvchi yoshlarni individual xususiyatlarini hisobga olish, kasb-hunarga yo'naltirish orqali tarbiyasi qiyin o'smirlarni hayotga tayyorlab borish eng samarali usul sanalar ekan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tarbiyasi qiyin bolalar nafaqat oilalarning balki, jamiyatning ham og'riqli masalasidir. Tarbiyasi qiyin

bolalar bilan ishlashda o'quvchilarga individual yondoshishning eng muhim sharti, ularning xususiyatlarini mukammal bilishdir. Aks holda, individual yondashish haqidagi har qanday gap quruq safсата bo'lib qoladi. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish maqsadida Namangan viloyati Namangan tumanida joylashgan 1-sonli maktabda tadqiqot ishlari olib borildi. Tadqiqot olib borish jarayonida quyidagi natijalarga ega bo'lindi.

Tadqiqot natijasi. Tarbiyasi qiyin o'quvchilar bilan maktab ta'lim tizimiga bo'lgan qiziqishlarini o'rganish, kelajak maqsadlari va kasb-hunar tanlashga munosabatlarini aniqlash maqsadida jami 21 nafar o'quvchi respondent sifatida tanlab olindi va ular bilan so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma maqsadi Natijalarga ko'ra 21 nafar respondentdan 17 nafarida maktabda o'qish istagi borligi ammo ayrim sabablar bunga xalal berishini aytishdi, 3 nafar respondent maktabga ota-onasining qistovi bilan kelishini, 1 nafari esa maktabni umuman xohlamasliklari aniqlandi.

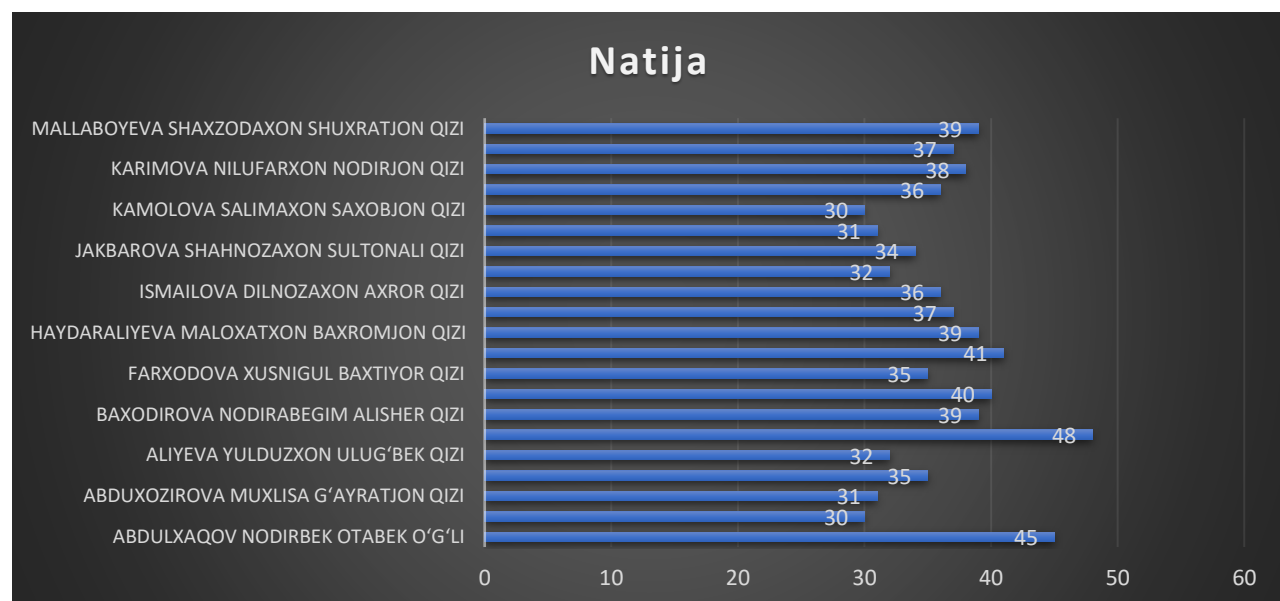

1-rasm. Respondentlar bilan o'tkazilingan maktab ta'limiga bo'lgan qiziqishlarini o'rganish so'rovnoma natijasi (foizda)

Sinaluvchilarning ichki his-tuyg'ularida kechayotgan salbiy xususiyatlarni yuzaga chiqarish maqsadida "Mavjud bo'lmagan hayvon" proyektiv metodikasi o'tkazildi. Bu proyektiv metodikani o'tkazishdan asosiy maqsad ularning harakter xususiyatlarida shakllanib borayotgan agressivlik, o'jarlik, qaysarlik, kelajakka ishonchsizlik kabi illatlar mavjudligini aniqlash. Natijalarga ko'ra 21 nafar

respondentlarning barchasida agressivlik, o'jarlik, qaysarlik, kelajakka ishonchsizlik kabi illatlar mavjudligini aniqlandi.

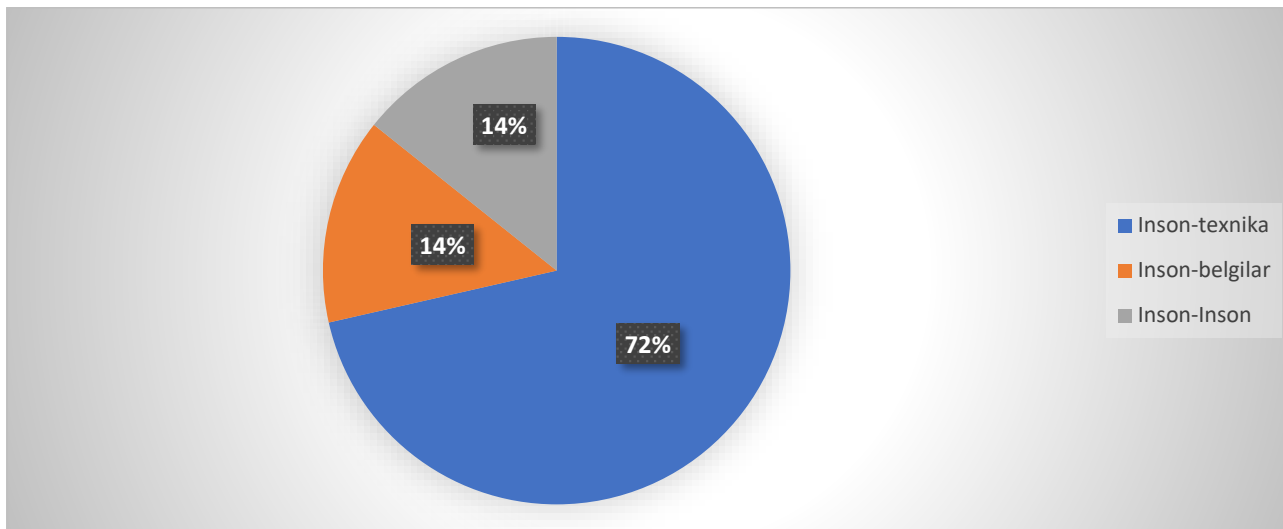
Respondentlarning xavotirlanish darajasini aniqlash maqsadida V.Zunga testi o'tkazildi. Test natijalariga ko'ra sinaluvchilarning 18 nafari depressiv holati past normal holda, 3 nafari depressiv holat mavjudligi aniqlandi.

2-rasm. Respondentlar bilan o'tkazilingan xavotirlanishni aniqlash metodi natijalari (foizda)

E.A.Klimov tomonidan tavsiya etilgan kasblar tuzilmasidan iborat metodika yordamida tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga bo'lgan qiziqishlarini aniqlashga harakat qildik. Bu metodikada 15 mehnat obyektiga ko'ra 5 ta kasb turlari ajratiladi. O'tkazilgan metodika

natijalariga ko'ra 15 nafar respondentda inson-texnika belgilar tizimiga bo'lgan qiziqish, 3 nafar respondentda inson-belgilar tizimiga bo'lgan qiziqish, 3 nafar respondentda esa inson-inson belgilar tizimi bo'yicha qiziqishlar borligi aniqlandi.

3-rasm. Kasblar tuzilmasi metodikasi tahlili natijasi (foizda)

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot olib borish jarayonlarida shunga amin bo'ldikki, tarbiyasi qiyin o'quvchilar bilan ishlash jarayonida har bir shaxsda alohida qobiliyat va iqtidor borligini esda saqlab ish olib borish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Tanlab olingan har bir o'quvchining tadqiqot natijalariga ko'ra kasblarga bo'lgan qiziqishlari aniqlandi. Ulardagi ta'lim-tarbiyaga bo'lgan munosabatni o'zgariganligi ham aniqlandi. Ular o'z tengdoshlaridan o'qishda ortda qolgan sababli ulardagi bilish jarayonlari yaxshi rivojlanmagan bo'ladi. Ular o'zlari uchun qiziqarli bo'lgan mashg'ulotlar, mehnat jarayonlari bor bo'lsa ham bajarishni istamaydiganlar toifasiga kirib boradi. Tarbiyasi qiyin o'quvchilar muntazam maktab intizomi va tartibini buzadilar, o'qishni xohlashmaydi, o'qituvchilar, tengdoshlar, ota-onalar bilan nizolashadi. Maktabni tashlab ketishadi, o'zlarini omdsiz deb bilishadi, ular daydilik qilishadi, spirtli ichimliklar iste'mol qilishadi, huquqbuzarlik sodir etishadi. Aynan o'spirinlar jismoniy yoki jinsiy zo'rvonlik oqibatida shu davrda tanglik holatiga tushib qolish ehtimoli yuqori bo'ladi. O'quvchilarning pedagogik jihatdan tarbiyalanmaganliklari ijtimoiy pedagogik hodisa bo'lib, oilaviy va maktab tarbiyasining kamchiligidir. Maktabdan tashqari tarbiya ishini qoniqarsiz yo'lga qo'yilganligi natijasidir. O'quvchi o'spirin uchun asosiy faoliyat bu ta'lim olishdir. Ta'lim olish jarayonlarida tarbiyasi qiyin o'quvchilar bilan ta'lim-tarbiya jarayonlarida ularni kasb-hunarga yo'naltirish eng muhim masala hisoblanadi. Sababi yuqorida aytib o'tganimizdek tarbiyasi qiyin o'quvchida o'ziga bo'lgan ishonch past, hayotga bo'lgan umidsizlik esa yuqori darajada bo'ladi. Hech narsani uddalay olmasan degan ta'kidlar ostida bunday o'quvchilarning iqtidor va qiziqishlari yashirin qolib ketadi. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarda aniqlangan qiziqish va xohishlarga asoslanib ular bilan kasb-hunarga oid treninglar tashkillash, kasblar olami mavzusida suhbatlar, ochiq eshiklar kunida o'quvchilarni kasb-hunar maktablari, universitet, institutlarga sayohatga olib borish orqali kasb yoki hunar tanlashdagi muhim bo'lgan tanlovlarini qabul qilishlariga ko'maklashish lozim.

Muhokama. Ta'lim muassasalarida tarbiyasi qiyin o'quvchilar bilan ishlash uchun har bir pedagogda psixologik bilim bo'lishi muhim sanaladi. Sababi o'quvchilarning ruhiy holati va ular bilan qanday til topisha olish uchun psixologik bilim zarurati yuzaga keladi. Tarbiyasi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abu Ali ibn Sino. Tadbir-ul manzil. Muhammad Najmiy Zinjoni tarjimai – Tehron: Eron, milliy kutubxonasi, 1902 -28-bet
2. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – T.: Xalq merosi, 1993. – B. 159.
3. Yusuf Xos Hojibning „Qutadg'u bilig“ asari, T., 1991;
4. Asilova Sanobar Xatamboevna. (2023). O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishda pedagogik-psixologik yordam. [Data set]. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10429442>

qiyin o'quvchining ruhiyatidagi o'zgarishlar muntazam o'zgaruvchanligi sababli ularni qiziqishlarini aniqlash to'g'ri tanlov qabul qilishga o'rgatish biroz mushkul hisoblanadi. Bola kamolotining aynan shu davrini murakkab davr deb ataladi. Ota-onalar shuningdek, pedagogik sohada hali tajribasi kam bo'lgan pedagoglar o'smirlar yoshidagi o'quvchilarni ko'p hollarda o'smirlarni tarbiyalash juda qiyin deb o'ylaydilar. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni pedagogik jarayonlarda qo'llab-quvvatlashda, ularga individual yondoshish va motivatsiya berish uchun pedagoglar doimo ularni o'z nazoratlaridan chetda qoldirmasliklari lozim. Qolaversa, pedagogik bilim va tajribalaridan foydalanib, tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishning samarali usullarini topishlari mumkin. Aynan kasb-hunarga yo'naltirish orqali o'quvchilarni vaqtlari samarali o'tishini biz amaliyotlarda ko'p bor kuzatganmiz.

Takliflar. Yuqoridagi fikr va mulohazalarda kelib chiqqan holda tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish bo'yicha quyidagi takliflarni beramiz:

1. Pedagogik tarbiyasi og'irlikni sabablarini o'rganib chiqish.
2. Tarbiyasi qiyin o'smirlar bilan yaxshi munosabat o'rnatish shaxsiy qiziqishi bilan tanishib chiqish.
3. O'quvchidagi ijobiy hislatlarni to'plash va guruhda namuna sifatida ko'rsatib rag'batlantirib borish.
4. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarning tarbiyasiga bosqichma-bosqich yondashuv.
5. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni inqirozli holatdan chiqishlari uchun yordam berish.
6. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishda motivatsiyani o'rni juda muhimdir. Motivatsiya o'quvchilarning maqsadlarini tushunish, ularga o'zlarini qo'llab-quvvatlashlari va rivojlantirishlari uchun yordam beradi.
7. Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish uchun amaliyotga asoslangan o'qish modeli tashkil etish. Amaliyotga asoslangan o'qish o'quvchilarni qiziqishlarini orttiradi va real hayotda kasb-hunarga oid mashg'ulotlar va loyihalar orqali o'zlarini sinab ko'rish imkoniyati ham beriladi.

5. Abduraxmonova, N. A. qizi. (2023). Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida. Educational Research in Universal Sciences, 2(12), 208–211. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>
6. Komiljonova, G. N. qizi. (2023). Fanlararo bog'lanish asosida boshlang'ich ta'limni amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlari. Educational Research in Universal Sciences, 2(12), 198–201. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5505>

7. Mirzaliyevna, S. Z., & Mashhura, X. (2023). Pedagogik texnologiyalarning vazifalari va maqsadi. Qo'qon universiteti xabarnomasi, 687-689
8. Raximjonovna, U. N. (2023). O'smir yoshidagi o'quvchilarda "tarbiya" fanini o'qitish orqali mustaqil fikrlashga o'rgatish. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(6), 232-237.
9. Valiyeva, N. (2023). Boshlang 'ich sinf matematika darslarida sharq allomalarining asarlaridan foydalanish. *Qo'qon universiteti xabarnomasi*, 549-550.14:53
10. Xursanov, O. (2023). Talabalarni hamkorlik texnologiyasi asosida o'quv – ma'naviy moslashuvchanlik imkoniyatlarini oshirish texnologiyasi (1 - kurs talabalari misolida). *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 264–269. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5519>
11. Toxirjon, U. (2024). PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIRNI O'RGANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 22-27.
12. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 9-13.
13. Umarov Tokhirjon. (2024). PROVISION OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN EXTREME SITUATIONS IS SOCIAL. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(2), 1–6. Retrieved from <https://izlanuvchi.uz/index.php/iz/article/view/28>
14. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(2), 5-12. <https://nuzjournals.uz/index.php/yoit/article/view/79>
15. Умаров Тохиржон. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРЕДСТАВИТЕЛЯМИ РАЗНЫХ РЕЛИГИЙ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(2), 18–25. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/655>
16. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O 'QISH SAVODXONLIGINI O'RGANISH (PIRLS). *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 14-17.
17. Умаров, Т. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИГРУШЕК НА ДЕТСКУЮ ПСИХОЛОГИЮ. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 18-21.
18. <https://yuz.uz/uz/news/shavkat-mirziyoev-yoshlar-kelajagi-bilan-bogliq-har-qanday-vazifa-birlamchi-ah>